

ОТЧЕТНОСТ – СУШТИНСКИ ПРЕДУСЛОВ ЗА ЈАВНИТЕ ВЛАСТИ

ФЕВРУАРИ 2021

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Овој проект е финансиран
од Европската унија.

Автори: Јулијана Караи, *постар истражувач*, Институт за европска политика - Скопје и
Ангел Мојсовски, *помлад истражувач*, Институт за европска политика - Скопје

Отчетноста е предуслов за јавните власти, а со цел истите да се земат на одговорност за резултатите или за непостигнување резултати при работењето со ресурсите кои им се доверени, како дел од нивните надлежности/делокруг на работење. Начелото на отчетност обезбедува активностите и одлуките на носителите на јавни функции да бидат предмет на контрола, што пак од своја страна обезбедува иницијативите на Владата да ги постигнат предвидените цели и да ги задоволат потребите на граѓаните, во чија служба всушност и се. Во општа смисла, отчетноста настанува кога под надзор се ставаат резултатите од работењето на Владата или по барање на други лица или организации Владата да даде информации со кои се оправдуваат нејзините активности.

Земјата има постигнато значаен напредок во последните две години во однос на отчетноста и проактивноста на јавните власти.¹ Северна Македонија постигнува напредок во најголем дел од областите опфатени со начелото на отчетност и предничи во оваа област во однос на останатите земји во Регионот, иако сепак и натаму опстојуваат одредени значајни слабости.² Новиот Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер суштински ги подобри правните основи за спроведување на ова право.³ Сепак, проактивноста во обелоденување на информации и податочни сетови сè уште останува на многу ниско ниво, што пак е индикација за голем јаз во спроведувањето на ЗСПИЈК.⁴

Со донесувањето на новата законодавна рамка за слободен пристап до информации од јавен карактер, Северна Македонија ги подигна на многу повисоко ниво стандардите и барањата во однос на проактивно објавување на одредени видови на чувствителни информации.⁵ Така, сега веќе е задолжително јавните власти да објавуваат годишни и тримесечни извештаи со податоци за нивниот буџет, потоа ревизорските извештаи, како и целосната документација за јавните набавки, концесиите и договорите за приватно-јавни партнерства.⁶ За разлика од законодавната рамка за оваа област во останатите земји од Регионот, новиот ЗСПИЈК на Северна Македонија ги обврзува јавните власти на нивните интернет страници да објавуваат информации за извршените плаќања, кои одат преку Трезорот, при што треба да се наведат релевантните буџетски корисници и сметки, износот, единствениот даночен број на примателите на средствата (за правни лица) и имињата на примателите (за физички лица).⁷ Според ЗСПИЈК, објавените лични податоци се достапни за период од две години по нивното објавување. На пример, Трезорот има обврска да ја информира јавноста за трансакциите преку објавување на релевантни информации на неговата интернет страница, потоа преку објавување на списокот на буџетски корисници и нивните единици, како и преку објавување на периодични извештаи за собраните приходи и направените расходи во државниот и општинските буџети. Овие одредби се во склад со иницијативите за буџетска транспарентност и се сметаат дека претставуваат добра практика, што може да се илустрира со порталот „Отворени финансии“.⁸

1 Национален монитор за реформите во јавната администрација 2019/2020, https://epi.org.mk/wp-content/uploads/National-Par-Monitor-Macedonia_mk.pdf

2 SIGMA Monitoring Report, The Principles of Public Administration, North Macedonia, 2021, ((СИГМА/ОЕЦД, Мониторинг извештај - Начелата на јавна администрација, Северна Македонија, 2021 г.) <http://www.sigmaxweb.org/publications/Monitoring-Report-2021-Republic-of-North-Macedonia.pdf>

3 Национален монитор за реформите во јавната администрација 2019/2020, https://epi.org.mk/wp-content/uploads/National-Par-Monitor-Macedonia_mk.pdf

4 SIGMA Monitoring Report, The Principles of Public Administration, North Macedonia, 2021, ((СИГМА/ОЕЦД, Мониторинг извештај - Начелата на јавна администрација, Северна Македонија, 2021 г.) <http://www.sigmaxweb.org/publications/Monitoring-Report-2021-Republic-of-North-Macedonia.pdf>

5 Western Balkan PAR Monitor 2019/2020 (PJA Монитор за Западен Балкан 2019/2020), <https://weber-new.s3.us-west-2.amazonaws.com/wp-content/uploads/2020/05/23203507/Western-Balkans-PAR-Monitor-2019-2020.pdf>

6 Ibid

7 Ibid

8 Ibid

Наодите содржани во Националниот монитор за реформите во јавната администрација 2019/2020 исто така упатуваат на подобрување во однос на проактивното информирање на јавноста. Сите институции имаат список со документи и законодавни материјали релевантни за политиките во нивната надлежност, кои се лесно достапни, но истите не се дадени на начин кој овозможува нивно лесно користење од страна на граѓаните. Најголем дел од институциите објавуваат документи со политиките, студии и анализи релевантни за политиките во нивна надлежност.⁹ Прегледот на интернет страниците на различни министерства извршен во целите на оценката содржана во Националниот монитор за реформите во јавната администрација 2019/2020 покажува дека информациите понекогаш не се достапни, или дека не се ажурираат или пак дека не се достапни на сите официјални јазици.¹⁰ Во контекст на објавување на годишни извештаи за работењето, се истакнува дека само Министерството за внатрешни работи има објавено ваков извештај. Исто така, ова Министерство е единствената институција која ги има објавено и нејзиниот финансиски извештај за 2019 г. и финансискиот план за 2020 г.¹¹ Ниту еден од буџетите објавени од институциите во примерокот за мониторинг се лесни за користење од страна на граѓаните.¹² Сепак позитивно е што Министерството за финансии започна со објавување на Годишниот државен буџет, на порталот - Граѓански буџет.¹³ Што се однесува до контакт информациите, четири од седум институции имаат целосни и најнови контакт информации, а најголем број институции на нивната интернет страница ги имаат објавено органограмите за нивната организациона поставеност, како и контакт информации за медиумите и контакт информациите за службениците за слободен пристап кон информациите од јавен карактер.¹⁴

Сепак, на интернет страниците на кое било Министерство, освен на интернет страницата на Министерството за животна средина и просторно планирање, нема контакт информации или информации за соработка со граѓанското општество и останатите засегнати страни.¹⁵ Процесот на јавни консултации се спроведува на интернет страницата ЕНЕР, но ниту една од институциите предмет на мониторинг нема поставени информации за ваквата можност на својата интернет страница.¹⁶ Објавувањето на документи во формат на отворени податоци е практика меѓу министерствата од примерокот, но ваквата практика отсуства во подредените институции.¹⁷ Исто така, пречистените текстови од сите основни закони не се јавно достапни. Не се јавно достапни и неколку други важни податочни сетови, како што се оние за јавните тендери и резултатите од истите, катастарот, централниот регистар или платите на високите службеници во министерствата.¹⁸

ГО беа анкетирани во врска со нивните искуства во однос на барањето пристап до информации кои содржат доверливи материјали.¹⁹ Само 8% од анкетираниите ГО потврдуваат дека во практиката се даваат неklasificираните делови од инаку класифицирани материјали. 42% од анкетираниите ГО сметаат дека во најголем број случаи, бараните информации се даваат без делови кои содржат лични податоци.²⁰ 19% од ГО исто така сметаат дека кога се даваат само делови од класифицирани материјали, тоа се прави со цел со давање делумни или нецелосни информации за да се доведе во заблуда лицето кое ги бара информациите. 29% од анкетираниите ГО се согласуваат дека Министерството за правда поставува доволно високи стандарди за правото на пристап до информации од јавен карактер во практиката, исто како и оние граѓани кои одговориле со „не знам“. ²¹ Во однос на меките мерки кои ги издава Министерството и дали истите се делотворни во заштитата на пристапот кон информациите, 23% од анкетираниите ГО веруваат дека ова е така, 21% од ГО сметаат дека санкциите пропишани за повреда на правото на слободен пристап до информации резултираат со доволно сериозни последици за одговорните лица во органите кои не ги исполнуваат правилата.²² Имено, ГО изразуваат загриженост во однос на одложувањето на роковите за сите управни постапки, вклучително и за барањата за пристап кон информации од јавен карактер, во текот на вонредната состојба. Сепак во практиката, истражителите не се соочија со какви било одлагања во добивањето на бараните информации.²³

9 Ibid

10 Ibid

11 Ibid

12 Ibid

13 Ibid

14 Ibid

15 Ibid

16 Ibid

17 Ibid

18 SIGMA Monitoring Report, The Principles of Public Administration, North Macedonia, 2021, ((СИГМА/ОЕЦД, Мониторинг извештај - Начелата на јавна администрација, Северна Македонија, 2021 г.) <http://www.sigmaxweb.org/publications/Monitoring-Report-2021-Republic-of-North-Macedonia.pdf>

19 Национален монитор за реформите во јавната администрација 2019/2020, https://epi.org.mk/wp-content/uploads/National-Par-Monitor-Macedonia_mk.pdf

20 Ibid

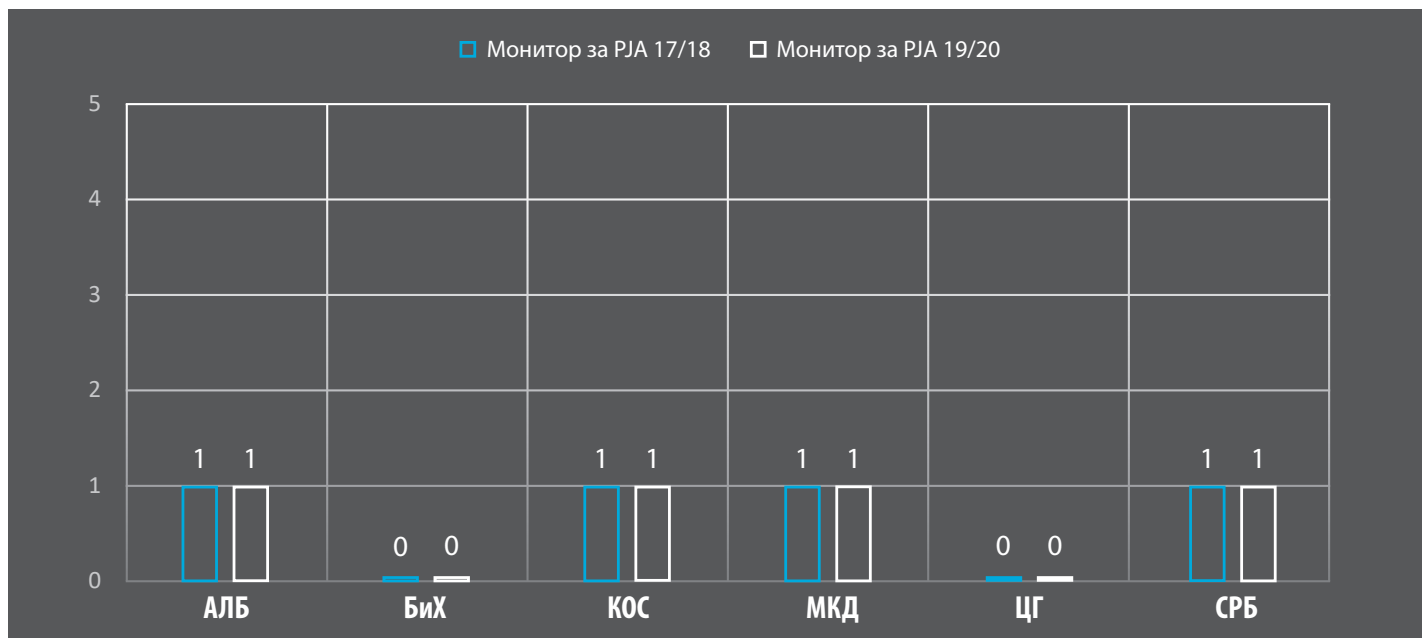
21 Ibid

22 Национален монитор за реформите во јавната администрација 2019/2020, https://epi.org.mk/wp-content/uploads/National-Par-Monitor-Macedonia_mk.pdf

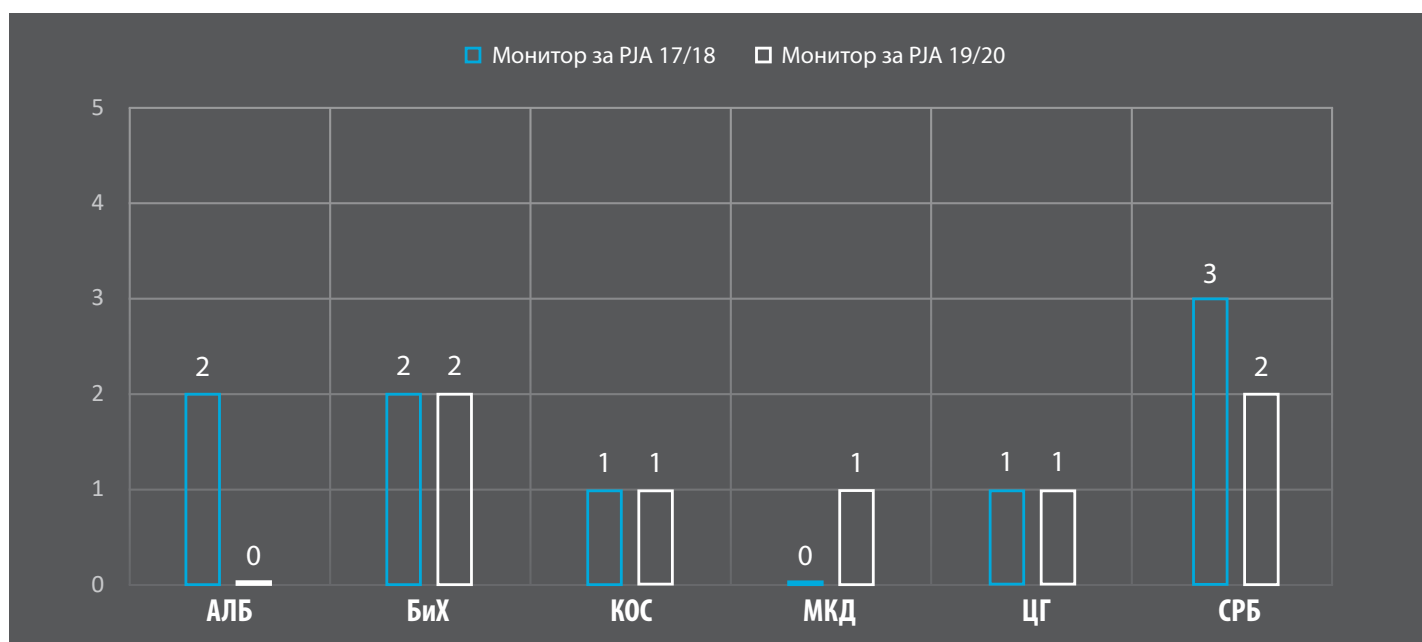
23 Western Balkan PAR Monitor 2019/2020, (PJA Монитор за Западен Балкан 2019/2020), <https://weber-new.s3.us-west-2.amazonaws.com/wp-content/uploads/2020/05/23203507/Western-Balkans-PAR-Monitor-2019-2020.pdf>

СОСТОЈБАТА ВО ОБЛАСТА НА ОТЧЕТНОСТА ВО РЕГИОНАЛЕН КОНТЕКСТ

Перцепција на граѓанското општество за квалитетот на законодавството
и примената на слободен пристап до информации

Проактивно информирање на јавноста од страна на властите

ПРЕПОРАКИ ВО ОВАА ОБЛАСТ:²⁴

- » Државните институции без оглед на тоа дали се работи за Министерства или за подредени владини институции (агенции, фондови) треба да подготвуваат и да објавуваат годишни извештаи за нивната работа.
- » Сите граѓани треба да имаат пристап кон Службениот весник со оглед на тоа што сега е потребно да се плати претплата.
- » Кабинетот на Претседателот на Владата треба да биде повидлив, со оглед на тоа што сега е составен дел од службената интернет страница на Владата.
- » Државните институции треба да почнат да назначуваат контакт лица задолжени за информации за соработката со граѓанското општество и останатите надворешни засегнати страни.
- » Во однос на информации во формат на отворени податоци, институциите треба да започнат да објавуваат податочни сетови во отворен формат, со оглед на тоа што многу институции имаат објавено еден или немаат објавено ниту еден податочен сет.

24 Национален монитор за реформите во јавната администрација 2019/2020, https://epi.org.mk/wp-content/uploads/National-Par-Monitor-Macedonia_mk.pdf

Овој документ е изготвен со финансиска поддршка од Европската Унија, Балканскиот фонд за демократија, проект на германскиот Маршалов фонд на САД и Амбасадата на Норвешка во Белград. Институтот за европска политика (ЕПИ) и на мрежата Мисли за Европа - Think for Europe (TEN) ја имаат единствената одговорност за содржината и информациите во оваа публикација. Мислењата изнесени во оваа публикација не ги изразуваат мислењата на Европската Унија, Амбасадата на Норвешка во Белград, Балканскиот фонд за демократија, германскиот Маршалов фонд на САД или неговите партнери.

Повеќе информации на:

www.par-monitor.org

institut alternativa

